

INTRODUCCIÓ: LA RECERCA LOCAL DAVANT LES PROBLEMÀTIQUES DEL SEGLE XXI

Ramon ARNABAT MATA
Vicepresident de l'Institut d'Estudis Penedesencs

1. Els centres d'estudis i el segle XXI

Vull començar amb una reflexió general i que ja vam plantejar, amb el Josep Santesmasas, en l'editorial del número 125 dels Plecs d'Història Local que actualment edita l'Institut Ramon Muntaner i la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana.

Els centres d'estudis locals i comarcals han desplegat des dels seus inicis una ingent activitat cultural en els seus respectius territoris, fins al punt que en molts municipis i comarques s'han convertit en el pal de paller cultural. Els centres han estat l'alternativa, tant al treball individualista i localista, com al treball condicionat pel patronatge polític o econòmic, i han permès desenvolupar projectes autònoms. Qui, sinó els centres d'estudis, han possibilitat l'accés igualitari a la cultura per tot el territori català? De ben segur que un estudi rigorós ens mostraria clarament que aquelles comarques i ciutats més actives des del punt de vista cultural tenen al darrera centres d'estudis que hi han contribuït poderosament. També seria interessant saber quantes de les persones que han contribuït al desenvolupament cultural del nostre país han passat pels centres d'estudis, quants s'hi han format, o quants hi han fet les primeres recerques i han publicat els seus primers treballs. Sovint, però, aquesta tasca ha estat més reconeguda socialment que no pas políticament, i massa sovint se'ls ha negat el pa i la sal, o se'ls ha tractat amb indiferència des de l'administració local, comarcal, provincial o nacional. Ara, sortosament, tot plegat està en procés de canvi i millora.

Els centres d'estudis han estat molts anys picant pedra cultural pel territori, uns cops sols, d'altres acompanyats. La seva tasca ha permès donar sortida a les capacitats intel·lectuals i culturals dels ciutadans en l'àmbit local i comarcal,

des de la literatura a la ciència, passant per la història i el folklore. ¿Quant patrimoni arquitectònic, documental, gràfic, audiovisual, oral... s'ha salvat gràcies a l'actuació dels centres d'estudis? ¿Quantes recerques i treballs elaborats en el marc local i comarcal i publicats pels centres d'estudis han contribuït a la millora de la formació cultural del país? ¿Quants estudis d'aquests tipus segueixen sent referència en els seus respectius àmbits? ¿Quants ciutadans han accedit a la cultura a través dels centres? Molts, sens dubte.

L'entusiasme i l'empenta de la vella guàrdia dels centres d'estudis, oxigenada per l'aportació de noves generacions amb formació universitària i compromís pel territori, junt a l'aposta creixent de l'administració pel treball que desenvolupen permeten ser optimistes sobre el seu futur, alhora que la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i l'Institut Ramon Muntaner asseguruen el treball en xarxa i la projecció per tot el país. El present i el futur, però, exigeixen dels centres d'estudis un pas més. Cal seguir treballant en el marc local i comarcal, però cada cop més s'haurà de tenir present el marc nacional i treballar en xarxa amb d'altres centres.

Els centres han d'esdevenir, també, punts de desenvolupament territorial integral, perquè no hi ha cultura sense desenvolupament de les persones i del territori. Els centres tenen un gran poder de difusió cultural i cohesió social, tenen una gran capacitat per mobilitzar energies intel·lectuals i coneixen el territori i la seva gent com ningú. I això, si són capaços de mantenir la seva autonomia, la seva empenta i el treball en xarxa, els converteix en elements imprescindibles del desenvolupament territorial del segle XXI. I és aquesta voluntat la que ens porta avui aquí, al Penedès, en la IV edició de l'Espai Despuig.

2. Centres d'estudis i problemàtiques actuals

Tal i com es diu a la convocatòria d'aquest acte, els centres d'estudis locals i comarcals d'arreu dels països de parla catalana s'han caracteritzat tradicionalment per:

- abordar els temes d'estudi des de la interdisciplinarietat que els caracteritza, amb rigor i des de diferents perspectives, aconseguint una visió més general i completa.
- la seva estreta vinculació amb el territori i la seva gent, fet que permet tractar els temes amb un alt grau de coneixement degut a la seva proximitat.

La interdisciplinarietat i la vinculació al territori i la seva gent estimulen l'interès per tractar temes d'actualitat que tenen repercussió social i per transmetre els seus resultats al conjunt de la societat.

Els canvis que s'estan produint a la nostra societat exigeixen dels centres d'estudis una gran capacitat d'aproximació a les qüestions actuals sentides com a importants per a la població. Els centres han de contribuir al debat, a la cerca de les causes, a les anàlisis, a les propostes d'actuació... De tot plegat anirà aquest IV Espai Despuig. Els quatre ponents ens oferiran sintèticament els aspectes claus de quatre temes d'interès a la societat actual

- la immigració
- l'habitatge
- la relació entre la història, l'ecologia i l'economia
- la recuperació de la memòria històrica

Per tal de centrar l'exposició i facilitar el debat posterior, hem demanat als ponents que la seva intervenció giri al voltant d'aquestes tres qüestions:

- Des del vostre centre d'estudis i del vostre territori, ¿quines són les noves necessitats que creieu que han d'atendre els centres d'estudis?
- ¿Quines actuacions ha emprès el vostre centre d'estudis per a fer front a les noves necessitats?
- Expliqueu amb detall algun dels projectes que heu endegat al respecte.

Les persones que han compartit la taula són:

Miguel Solana: Coordinador del consell de redacció de la revista *Quaderns d'Estudi* i membre de la junta del Centre d'Estudis de l'Hospitalet. És geògraf i professor de la UB. En aquests moments està preparant un número de la revista sobre immigració.

Conxita Solans: Membre de la junta del Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat i responsable del projecte "Habitatge i territori al Baix Llobregat: un estudi des de la vivència".

Enric Tello: Catedràtic i director del Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la Universitat de Barcelona, on dirigeix un equip de recerca sobre les transformacions en els canvis d'ús del territori i l'energia a la Mediterrània Occidental. Els recomana especialment la lectura del seu llibre *La Historia cuenta, del crecimiento económico al desarrollo sostenible* (Barcelona, 2005).

3. Algunes qüestions a reflexionar

Aquest IV Espai Despuig ens ofereix la possibilitat de reflexionar sobre diverses qüestions que preocupen als ciutadans dels nostres pobles, viles i ciutats. Pel que fa a la immigració, en un país de llarga tradició immigratòria com és Catalunya, sorprèn la desconexió de les polítiques de convivència entre els diferents nivells de l'administració i dins dels departaments de les mateixes administracions locals i comarcals. Sorprèn també la manca de dades objectives sobre el tema i la facilitat de difusió dels rumors, alhora que hom es mostra incapaç de lligar els processos migratoris actuals als dels anys vint o als dels anys seixanta i setanta, aspectes tots ells on poden intervenir els centres d'estudis.

Pel què fa a l'habitatge, un aspecte directament relacionat amb el del territori, és una de les preocupacions més sentides per la ciutadania, especialment entre els sectors més joves. L'especulació privada i la manca de polítiques públiques d'habitatge han acabat provocant canvis seriosos en les famílies i els projectes de futur de la joventut. Recollir informació, processar-la, analitzar-la i fer propostes respecte de l'habitatge no hauria de ser una tasca allunyada dels centres d'estudis, per, si més no, contribuir al debat amb coneixement de causa.

Al cap i a la fi, totes les problemàtiques de la societat acaben concretant-se en un territori, d'aquí que hagi sorgit amb empena el concepte de "nova cultura del territori", entesa com la voluntat i les propostes orientades a conservar i millorar el territori com un tot (matriu territorial). I si hi ha un tema que és propi dels centres d'estudis és el del territori. Ningú coneix el territori local i comarcal com el coneixen els centres d'estudis, de manera que aquesta nova cultura del territori haurà de comptar amb ells. Però, alhora, els centres d'estudis han de ser capaços d'implicar-se en aquestes qüestions, més enllà de la defensa patrimonial concreta.